

فهرست مطالب

- سخن مؤلف..... ۱۱
- پیش‌گفتار معاونت پژوهش مؤسسه دارالعرفان..... ۱۳

بخش اول: سهولت در اسلام

- دورنمایی از سهولت از منظر اسلام..... ۱۹
- ضرورت پابندی به دین و فرامین الهی..... ۲۱
- حکایتی از ابوالفتح رازی..... ۲۱
- میغ خودباخته..... ۲۲
- اسلام، دین سهولت..... ۲۳
- تأکید اسلام بر سهولت..... ۲۷
- موارد سهولت در حوزه دین اسلام..... ۲۹
- سهولت در تشریح قوانین اسلامی..... ۲۹
- سهولت در تبلیغ دین اسلام..... ۳۲
- سیره ائمه اطهار علیهم‌السلام در مواجهه با مخالفان..... ۳۳
- سهولت در مسیر فراگیری دین..... ۳۷

۴۰	راه‌های فراگیری معارف.....
۴۲	سهولت در فهم کتاب آسمانی اسلام.....
۴۷	سهولت در زندگی، با فهم و عمل به قرآن.....
۵۰	سهولت هدایت در پرتو فهم قرآن.....
۵۵	مکلفین از نگاه قرآن.....
۵۷	سهولت دستیابی به آسایش فردی و اجتماعی.....
۶۳	سود و منفعت آسان در سایه قرآن.....
۶۵	سفارش اسلام به سهولت و مدارا.....
۶۵	سهولت و آسان‌گیری در روابط اجتماعی.....
۶۶	مدارا با بده‌کار.....
۶۸	خدمت به آسایش دیگران.....
۷۰	سهولت در پذیرش عذر خطا کار.....
۷۲	سهولت عفو و بخشش خطا کاران.....
۷۴	سهولت در بخشش بی‌انتهای پیامبر ﷺ.....
۷۵	سهولت در سیره امام علی <small>علیه السلام</small>
۷۷	سهولت چشم‌پوشی در رفتار امام سجاد <small>علیه السلام</small>
۷۸	سهولت عفو امام رضا <small>علیه السلام</small>
۸۰	خوش‌رویی و مدارا با مردم.....
۸۲	سهولت و آسان‌گیری در زندگی.....
۸۶	سهولت در گفتار.....
۹۱	ره‌آورد و آثار سهولت دین اسلام.....
۹۱	سعادت، ره‌آورد دین سهل.....
۹۳	شناخت مسیر هدایت، ثمره سهولت.....
۹۴	گناهان کبیره از نگاه امام صادق <small>علیه السلام</small>
۹۹	اصلاح نفس و سلامت دل.....

۱۰۱دستیابی به ایمان و عمل صالح
۱۰۳دستیابی به سیرت و نیت پاک
۱۰۵سخاوت و بخشندگی
۱۰۶دوری از گناه و معصیت
۱۰۸گناهان زبان
۱۱۳ نمونه‌هایی از سهولت در اسلام
۱۱۳سهولت در کار متقین
۱۱۶سهولت عبودیت و بندگی
۱۱۷مقام عبودیت حضرت ابراهیم <small>علیه السلام</small>
۱۱۸مقام عبودیت یاران امام حسین <small>علیه السلام</small>
۱۱۹سهولت در تکالیف
۱۱۹سهولت برپایی نماز
۱۲۶سهولت در مناسک حج
۱۳۰سهولت در حکم جهاد
۱۳۲سهولت در اجرای حقوق فردی و اجتماعی
۱۳۵سهولت حفظ دین و ایمان
۱۳۷نشانه‌های مؤمن از منظر دین
۱۴۰منزلت مؤمن در اسلام
۱۴۲مقام مؤمن نزد پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small>
۱۴۵سهولت بندگی
۱۴۶سهولت بازگشت به لطف الهی
۱۵۰سهولت در پذیرش گمراهان
۱۵۲سهولت در توبه‌پذیری
۱۵۵سهولت آموزش
۱۵۸سهولت در عقوبت

- ۱۵۹..... پاسخ به یک پرسش
- ۱۶۳..... **مرز سهولت و سهل انگاری**
- ۱۶۴..... گناه عامل سهل انگاری و گمراهی
- ۱۶۶..... سهل انگاری در انجام تکالیف
- ۱۶۷..... سهل انگاری و قساوت قلب

بخش دوم: رویکرد اسلام نسبت به بی تفاوتی

- ۱۷۴..... بی تفاوتی، بیماری روحی
- ۱۷۵..... عوامل بی تفاوتی انسان
- ۱۷۶..... غفلت نسبت به خود
- ۱۷۷..... بخل نسبت به دیگران
- ۱۷۸..... بخل مالی و بی تفاوتی
- ۱۸۲..... بخل علمی و بی تفاوتی
- ۱۸۵..... **آثار بی تفاوتی**
- ۱۸۵..... گمراهی
- ۱۸۸..... ناامیدی
- ۱۹۲..... بی دینی
- ۱۹۴..... عذاب قیامت
- ۱۹۷..... بی تفاوتی های پسندیده و ثمره آن
- ۱۹۹..... **الگوهای برای مبارزه با بی تفاوتی**
- ۲۰۰..... سیره امیرمؤمنان علی علیه السلام در زندگی
- ۲۰۲..... فاطمه زهرا علیها السلام الگویی بی نظیر
- ۲۰۴..... اویس قرنی و عدم بی تفاوتی نسبت به مقام مادر
- ۲۰۷..... عدم بی تفاوتی علما و بزرگان

۲۰۷.....	خواجه نصیرالدین طوسی.....
۲۱۰.....	شیخ انصاری.....
۲۱۲.....	ضیاءالدین عراقی.....
۲۱۵	راه‌های درمان بی‌تفاوتی.....
۲۱۵.....	ایمان و عمل صالح.....
۲۲۰.....	کمک به دیگران.....
۲۲۱.....	عدم بی‌تفاوتی انسان‌های وارسته.....
۲۲۴.....	مدارا کردن با مردم.....
۲۲۷.....	بی‌تفاوتی و جوامع.....
۲۲۷.....	جامعه و عدم بی‌تفاوتی.....
۲۲۹.....	جامعه و بی‌تفاوتی همگانی.....
۲۳۳.....	گونه‌های مذموم بی‌تفاوتی.....
۲۳۳.....	بی‌تفاوتی در خانواده.....
۲۳۴.....	بی‌تفاوتی نسبت به همسر.....
۲۳۶.....	بی‌تفاوتی نسبت به پدر و مادر.....
۲۳۷.....	عدم بی‌تفاوتی نسبت به فرزندان.....
۲۳۸.....	بی‌تفاوتی نسبت به خود.....
۲۳۹.....	بی‌تفاوتی نسبت به گفتار.....
۲۴۱.....	بی‌تفاوتی نسبت به اعمال و رفتار.....
۲۴۴.....	بی‌تفاوتی نسبت به تکالیف.....
۲۴۷.....	بی‌تفاوتی نسبت به گذر زمان (عُمر).....
۲۴۹.....	بی‌تفاوتی نسبت به گناه.....
۲۴۹.....	بی‌تفاوتی نسبت به دیگران.....
۲۵۰.....	بی‌تفاوتی نسبت به همسایگان.....

۲۵۱.....	بی تفاوتی نسبت به جامعه
۲۵۴.....	بی تفاوتی نسبت به گناه کاران
۲۵۷.....	بی تفاوتی نسبت به اموات
۲۶۱.....	حاصل سخن
۲۶۷.....	فهرست‌ها
۲۶۹.....	فهرست آیات
۲۸۳.....	فهرست روایات
۲۸۹.....	فهرست انبیا، معصومین و اشخاص
۲۹۳.....	فهرست اماکن
۲۹۵.....	فهرست ادیان، مذاهب، قبایل و فرق
۲۹۷.....	فهرست کتاب‌ها
۳۰۱.....	فهرست اشعار
۳۰۳.....	کتابنامه

سخن مؤلف

«الْحَمْدُ لِلَّهِ وَالصَّلَاةُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ وَعَلَى آلِهِ أَلِ اللَّهِ»

پایه‌گذار منبر و جلسات سخنرانی برای رشد و هدایت جامعه، وجود مبارک پیامبر اسلام ﷺ بود. ارزش تبلیغ دین از طریق منبر و جلسات تا جایی بود که رسول اکرم ﷺ تا روز پایان عمرشان با کمال اخلاص، به بیان معارف دین پرداختند و در این راه زحمات سنگینی را متحمل شدند. پس از پیامبر ﷺ وجود مقدس امیرمؤمنان ﷺ ادای این تکلیف الهی را به عهده گرفتند که بخشی از سخنرانی‌های آن حضرت در کتاب بی نظیر نهج البلاغه موجود است.

امامان معصوم ﷺ، به‌ویژه حضرت امام باقر ﷺ و حضرت امام صادق ﷺ نیز تا جایی که فرصت در اختیارشان قرار گرفت و مزاحمتی از جانب حکمرانان بنی‌امیه و بنی‌عبّاس برایشان پیش نیامد، این مهم را به‌صورت بیان معارف الهی و رشته‌های مختلف علوم به صورتی که حجت تا قیامت بر همگان تمام باشد را به عهده گرفتند و دیگران را - که مورد اعتمادشان در علم و عمل بودند - به این مسأله تشویق کردند.

عالمان مخلص و عامل شیعه برای حفظ دین خدا و تبلیغ معارف الهیه بر اساس قرآن و فرهنگ اهل بیت ﷺ، قرن به قرن تا به امروز که سال ۱۳۹۵ هجری شمسی است، این جایگاه عظیم را حفظ کردند؛ شخصیت‌هایی چون شیخ مفید، شیخ صدوق، شیخ طوسی،

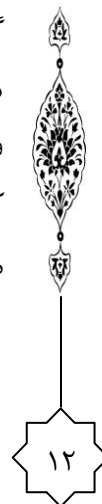

عَلَّامه محمدباقر مجلسی، شیخ جعفر شوشتری و در قرن معاصر بزرگانی چون آیةاللہ العظمی بروجردی، آیةاللہ سیدعلی نجفآبادی، آیةاللہ حاج میرزاعلی شیرازی، آیةاللہ حاج میرزاعلی هسته‌ای، آیةاللہ حاج میرزاعلی فلسفی تنکابنی و... با داشتن مقام مرجعیّت و مقام علمی بسیار بالا، در ماه رمضان، محرم و صفر به منبر می‌رفتند و از این طریق، دین خود را به قرآن و اهل بیت علیهم‌السلام ادا می‌کردند.

این جانب حسین انصاریان که سالیانی از عمرم را در شهر مقدّس قم، این آشیانه اهل بیت علیهم‌السلام، نزد بزرگانی از مراجع و اساتید مشغول تحصیل بوده‌ام، بر اساس وظیفه‌ای که احساس می‌کردم رو به جانب تبلیغ و تألیف آوردم و در این راه، فقط توفیق حق رفیق راهم بود. در زمینه تبلیغ، بیش از دوازده هزار سخنرانی در نزدیک به هفت صد موضوع مختلف بر پایه قرآن و روایات اهل بیت علیهم‌السلام و تاریخ صحیح و نکاتی از حیات پاکان و اولیا الهی پرداخته‌ام و امیدوارم تا لحظات پایان عمر، هم چنان توفیق ادای این وظیفه را از جانب حق داشته باشم. مؤسسه فرهنگی دارالعرفان - در شهر قم به جهت نشر معارف قرآنی و فرهنگ اهل بیت علیهم‌السلام فعالیت‌های مهمی را در سطح جهانی انجام می‌دهد - بنا گذاشت متن این سخنرانی‌ها را به صورت مکتوب درآورد تا در اختیار طّالِب و دانشجویان و مردم علاقه‌مند قرار گیرد و این مجموعه - که احتمالاً حدود دویست جلد خواهد شد - در آینده منبعی برای مبلغان شیعه باشد. من پس از سپاس از حضرت حق، لازم می‌دانم به خاطر تحقّق این مهم از فرزندانم و نیز جناب حجة الاسلام والمسلمین حاج شیخ محمدجواد صابریان و کلیه عزیزانی که در به ثمر رسیدن این اثر متحمّل زحماتی شده‌اند، تشکّر کنم و از خوانندگان، به خصوص مبلغان گرامی، درخواست دعا نمایم.

فقیر: حسین انصاریان

پیش‌گفتار معاونت پژوهش مؤسسه دارالعرفان

علاقه‌مندان دل‌سوز و شیفتگان ترویج فرهنگ اسلامی و مبلغان محقق و موفقی که تجربیات فراوانی در گسترش و بسط دین‌داری در میان جامعه دارند، همواره با این درخواست ابتدایی و عمومی از نومسیران مسیر دین‌داری مواجه هستند که در انجام تکالیف قصد تبعیت و تقلید از مراجع فقهی آسان‌گیر را دارند. این معیار، شاخص و عامل در پاره‌ای افراد چنان پیرنگ و تاثیرگذار است، که تنها ملاک تقلید از مراجع عظام تقلید، سهولت و آسان‌گیری است؛ نه اعلیّت و افقهیّت و شناخت دقیق آن‌ها از اسلام و معارف دینی.

هرچند این باور ناصحیح و نادرستی است؛ چراکه هیچ مجتهد و عالم ربانی برطبق امیال و اغراض شخصی خود، دین خدا را بیان نمی‌کند و به طور کلی فرآیند اجتهاد و استنباط در اسلام به‌گونه‌ای نیست که امیال و اغراض فردی در آن دخیل شود. بدین ترتیب مفاهیمی چون صعوبت و سخت‌گیری در قاموس اسلام راه ندارد؛ چنان‌که شارع مقدس در قرآن مجید به صراحت سفارش به آسان‌گیری دین را با واژه و اسلوب نفی صریح سخت‌گیری به‌کار برده است:

﴿وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ﴾^(۱)؛ «و در این دین بر شما فشار و

تنگی قرار نداد.»

هم‌چنین پیامبر اعظم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ می‌فرمایند:

«بُعِثْتُ عَلَى شَرِيعةٍ سَمَحَةٍ سَهْلَةٍ»^(۱)؛ خداوند مرا بر [تبلیغ] شریعت آسان و سهل برانگیخته است.»

آری، پروردگار عالمیان نسبت به بندگان خود رحیم و مهربان است و اموری که بیش از توان و قدرت بنده‌ها باشد را بر آنها تکلیف نکرده و فرموده است:

﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا﴾^(۲)؛ «خداوند هیچ‌کس را جز به اندازه طاقتش تکلیف نمی‌کند.»

در این میان آنچه باعث پاره‌ای شائبه‌ها در مسیر دین‌داری آسان شده و باور ناصحیح صعوبت و سختی دین اسلام را تقویت کرده، توجه بیش از حد و افراطی به پاره‌ای فتواها در ادوار خاصی از تاریخ فقه شیعه بوده است^(۳).

شایان ذکر است آیین اسلام منادی خیر و سعادت بشر در دنیا و آخرت است و برای هموار نمودن این راه و به سرانجام رسانیدن انسان‌ها تمامی شرایط و امکانات را فراهم آورده، تا راه سعادت و کمال را با سهولت، آسایش و امنیت بپیمایند. شریعت اسلام با سفارش سهولت نسبت به امور بندگان و دوری از تنگ‌نظری و افراط، زمینه پذیرش گسترده دین خدا را برای انسان‌ها مهیا کرده است، تا بدین سبب مردم به انجام تکالیف آسان دین روی آورند. بنابراین می‌توان چنین نتیجه گرفت که از خداوند حکیم بعید است که بندگان را به انجام تکالیفی دستور دهد که قادر بر انجام آن نباشند. به همین دلیل خداوند متعال می‌فرماید:

﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾^(۴)؛ «خداوند برای شما

۱. مسائل الناصريات: ۴۶.

۲. بقره (۲): ۲۸۶.

۳. بررسی دقیق ادوار فقهی امامیه این نکته را به وضوح روشن می‌کند که در دوازده قرن نخست از تاریخ فقه، مجتهدین کمترین احتیاط در فتواها را داشته‌اند. تنها در انتهای قرن سیزدهم این شیوه بسط و توسعه یافت و باعث به‌وجود آمدن زمینه‌های احتیاط در روند استنباط فقهی شد.

۴. بقره (۲): ۱۸۵.

آسانی را می‌خواهد نه سختی.»

البته این سهل‌گیری تنها شامل احکام فقهی و عبادی نیست، بلکه در تمامی امور فردی و تعاملات اجتماعی به آن سفارش شده است.

از سوی دیگر، یکی از علل جامعیت دین اسلام آن است که در حدود و فرامین آن هیچ‌گونه افراط و تفریطی مشاهده نمی‌شود. به تعبیر روشن‌تر، اگرچه اسلام دین سهولت و دارای مبانی سهل و آسانی است، اما تعالیم رهگشای این دین به شدت با تنبلی و سهل‌انگاری و بی‌تفاوتی مخالف است. در این میان افرادی هستند که به جهت غفلت در میزان سهولت دین، به بی‌تفاوتی، سهل‌انگاری^(۱) و دین‌گریزی دچار می‌شوند. حال آن‌که به‌طور طبیعی نتیجه چنین امری، چیزی جز غفلت و ضلالت نیست. بنابراین همواره باید مرز دقیق سهولت و سهل‌انگاری رعایت شود، چراکه حفظ حدود سهولت و پرهیز از سهل‌انگاری، یکی از اصولی است که همواره مورد تأکید قرآن کریم و معصومین علیهم‌السلام بوده است.

اثر حاضر «چهل و سومین» اثر از مجموعه سترگ سیری در معارف اسلامی است و در بردارنده بیست گفتار از حضرت استاد حاج شیخ حسین انصاریان در باب «اسلام دین آسان» می‌باشد، که در دهه دوم شوال حسینیة همدانی‌های مشهد سال ۱۴۳۶ هـ. ق و نیز ده گفتار در باب «رویکرد اسلام نسبت به بی‌تفاوتی» می‌باشد که در دهه دوم صفر مسجد جامع نو شیراز سال ۱۴۱۶ هـ. ق ایراد شده است.

در این کتاب، حضرت استاد ضمن بازشماری موارد متعددی از دستورات صریح اسلام مبنی بر سهولت و آسانی، این هدف را مد نظر قرار داده که اسلام دینی آسان است و سهولت در کنه و ریشه این دین متعالی وجود دارد. در بخش دوم ضمن تأکید بر قسم دیگری از وظایف اجتماعی جامعه ایمانی مؤمنان، به بررسی رویکرد و واکنش اسلام نسبت به بی‌تفاوتی می‌پردازد و انواع و آثار و راه‌های درمان بی‌تفاوتی و الگوهای مبارزه با آن را مورد بررسی و واکاوی قرار می‌دهد.

۱. افراط در امر سهولت را سهل‌انگاری می‌نامند.

- این مکتوب علاوه بر دربرداشتن متن سخنرانی، از فواید ذیل خالی نیست:
- غنی سازی فراوان و ساختار بندی جدید و تفکیک مطالب و موضوعات.
- استخراج مصادر آیات و روایات و ارائه مطالب متنوع دیگر در پی نوشت.
- مجموعه متنوع از فهرست‌ها و ...

در این مجموعه تلاش شده است که با تکیه بر غنی سازی گسترده و بازآرایی و بازنویسی و ویرایشی روش مند، ساختار مباحث و سبک استاد از بین نرود، تا ضمن نشر فرهنگ انسان ساز اهل بیت علیهم السلام، شیوه منحصر به فرد معظم له در تبیین معارف دینی نیز حفظ شده و به مشتاقان ارائه گردد.

در پایان از همه کسانی که در مشاوره علمی و تنظیم و پژوهش این اثر زحمات فراوانی کشیده اند به ویژه مدیر عامل محترم دارالعرفان جناب حجة الاسلام والمسلمین محمد جواد صابریان که با حمایت های گسترده خود بستر ظهور و ارتقای آثار مؤسسه دارالعرفان را فراهم می آورند و همچنین پژوهش گران محترم این اثر آقایان حسن خیبری و محمدرضا دُرّانی کمال تقدیر و تشکر را داریم.

امیدوارم این اثر مورد رضایت حضرت حق و دوست داران مکتب حقه اهل بیت علیهم السلام بوده باشد و مقبول علاقه مندان به معارف ثقلین قرار گیرد.

سید علی بطحائی

معاون پژوهش

